

KARADENİZ İNCELEMELERİ
D e r g i s i

Journal of Black Sea Studies

26

KARADENİZ İNCELEMELERİ DERGİSİ**Yıl: 13, Sayı: 26, Bahar 2019***Year: 13, Number: 26, Spring 2019***Sahibi / Owner**Serander Yayınevi Adına
Sema USTA**Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief**

Öğr. Gör. Veysel USTA

Karadeniz İncelemeleri Dergisi;

Hakemli bir dergidir. Dergide yayımlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. İzin alınmadan kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz ve çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayımlayıp yayımlamamakta serbesttir. Gönderilen yazılar iade edilmez.

Yazışma Adresi / Correspondence Address

Karadeniz İncelemeleri Dergisi
Serander Yayınevi, Gazipaşa Mahallesi,
Uzun Sokak, No: 5/3
Ortahisar-Trabzon / TÜRKİYE
Tel: 0533 421 70 02
Web: www.kainder.com
Web: www.seranderyayinevi.com
e-posta: karadenizincelemeleridergisi@yahoo.com.tr

Dizgi / Typed by

Serander Yayınevi/TRABZON

Baskı / Printed byEser Ofset Matbaacılık
Tel: 0462 321 53 38 TRABZON**ISSN: 2146-4642****Abone Bedeli / Subscription Rate**Kurum/*Institutional*: 70 TL (USD 20)Normal/*Normal*: 80 TL (USD 25)Fiyatı/*Price*: 40 TL (USD 10)

KARADENİZ İNCELEMELERİ

D e r g i s i

Journal of Black Sea Studies

26

HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Bu dergi;
Turkologischer Anzeiger tarafından taranmakta olup
TUBİTAK ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı (SBVT)
SOBIAD, Acarindex.com, ResearchBib ve ASOS Index
tarafından indekslenmektedir.

SERANDER
Trabzon 2018

EDİTÖRLER / EDITOR'S

Prof. Dr. Mesut ÇAPA

Öğr. Gör. Veysel USTA

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Alfina SIBGATULLİNA (Russian Academy of Sciences)

Prof. Dr. Mehmet ÇOG (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. M. Yavuz ALPTEKİN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ali AKYILDIZ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Gülbadi ALAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Necmettin AYGÜN (Aksaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet ALPARGU (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Sıtkı BİLGİN (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. Faruk BİLİCİ (INALCO Paris)

Prof. Dr. İdris BOSTAN (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Salim CÖHCE (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Feridun M. EMECEN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadettin GÖMEÇ (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Nedim İPEK (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Haşim KARPUZ (KTO Karatay Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet OKUR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet ÖZ (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Rustam SHUKUROV (Moskova Devlet Üniversitesi)

Prof. Dr. Enis ŞAHİN (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Doç. Dr. Alexander D. VASİLYEV (Russian Academy of Sciences)

Doç. Dr. Hanefi BOSTAN (Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Bayram SEVİNÇ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Oktay ÖZEL (Bilkent Üniversitesi)

TÜRKÇE SORUMLUSU

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR

İNGİLİZCE SORUMLUSU

Doç. Dr. Mustafa Zeki ÇIRAKLI

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Gülbadi ALAN
Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Necmettin AYGÜN
Aksaray Üniversitesi

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU
Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Mesut ÇAPA
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Feridun M. EMECEN
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. İlhan EKİNCİ
Ordu Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet HACISALİHOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa KANDİL
Karadeniz Teknik Üniversitesi (E)

Prof. Dr. Rıza KARAGÖZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Haşim KARPUZ
KTO Karatay Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan KILIÇ
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Hakan KIRIMLI
Bilkent Üniversitesi

Prof. Dr. Timuçin KODAMAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Prof. Dr. Osman KÖKSAL
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Melek ÖKSÜZ
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Gülden SARIYILDIZ
İsatanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Bige SÜKAN

Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Enis ŞAHİN

Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer İskender TULUK

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. M. Hanefi BOSTAN

Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Özgür YILMAZ

Gümüşhane Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİLGİN

Yeditepe Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hamiyet ÖZEN

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi M. Reşat SÜMERKAN

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Miraç TOSUN

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Öğr. Gör. Kudret EMİROĞLU

Bilkent Üniversitesi

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

SUNUŞ	309
ONDOKUZUNCU YÜZYILDA DOĞU KARADENİZ'DE (GÜMÜŞHANE-TRABZON) YAYLA ANLAŞMAZLIKLARI VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ <i>HIGHLAND DISPUTES IN THE EASTERN BLACK SEA REGION (GÜMÜŞHANE-TRABZON) DURING THE NINETEENTH CENTURY</i> İlhan EKİNCİ	311
PONTUSÇU ÇETELERLE MÜCADELE GÜNLERİNDE DÂHİLİYE VEKİLİ FETHİ (OKYAR) BEY'İN KARADENİZ GEZİSİ (28 OCAK-25 MART 1922) <i>MINISTER OF INTERIOR FETHI OKYAR'S BLACK SEA TRIP DURING THE REBELLION OF PONTUS (28 JANUARY-25 MARCH 1922)</i> Mesut ÇAPA	347
OSMANLI'DA SÜRGÜN: TRABZON ÖRNEĞİ <i>EXILE IN THE OTTOMAN EMPIRE: TRABZON CASE</i> Nedim İPEK	363
TRABZON KÜLTÜR TARİHİ AÇISINDAN TONYA VE ÇEVRESİ <i>TONYA AND IT'S PERIPHERY IN TERMS OF CULTURAL HISTORY OF TREBIZOND</i> İbrahim TELLİOĞLU	387
ŞEHZADE SÜLEYMAN'IN (KANUNİ) TRABZON'DA DOĞDUĞU EV MESELESİ <i>ŞEHZADE SÜLEYMAN'S (KANUNİ) HOUSE PROBLEM IN TRABZON</i> Veysel USTA	397
THE PROJECTIONS OF THE ENGLISH POLITICS IN THE CAUCASIA/ CENTRAL ASIA AND THE BLACK SEA AGAINST THE RUSSIAN EXPANSIONISM IN THE 19TH CENTURY IN THE WORKS OF EDMUND SPENCER <i>EDMUND SPENCER'İN ESERLERİNDE KAFKASYA/ORTA ASYA VE KARADENİZ'DE RUS YAYILMACILIĞINA KARŞI İZLENEN İNGİLİZ POLİTİKASININ İZDÜŞÜMLERİ</i> Ayşegül KUŞ	415
FRANSIZ EPİDEMİYOLOG ANTOINE FAUVEL'YE GÖRE 1849'DA KARADENİZ KARANTİNALARI <i>QUARANTINE STATIONS IN THE BLACK SEA IN 1849 ACCORDING TO FRENCH EPIDEMIOLOGIST ANTOINE FAUVEL</i> Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA	439

1806-1812 OSMANLI-RUS SAVAŞI'NDA RUSLARIN TRABZON VE
AKÇAABAT SALDIRILARINA DAİR BAZI YENİ BİLGİLER

*SOME NEW FINDINGS ON THE RUSSIAN ATTACKS ON TRABZON AND
AKÇAABAT IN THE RUSSO-TURKISH WAR OF 1806-1812*

Özgür YILMAZ..... 461

TRABZON KENTİ MİMARLARI ÜZERİNE KANTİTATİF BİR
DEĞERLENDİRME (1963-2014)

A QUANTITATIVE EVALUATION ON THE ARCHITECTS IN TRABZON: (1963-2014)

Bahar KÜÇÜK KARAKAŞ

Aysun AYDIN ÖKSÜZ..... 491

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE TRABZON'DA DERNEK FAALİYETLERİ

*II. ASSOCIATION ACTIVITIES IN TRABZON DURING THE
CONSTITUTIONAL PERIOD*

Ülkü KÖKSAL..... 507

TARİHSEL GERÇEKLİK IŞIĞINDA TÜRKİYE'NİN TRANSKAFKASYA
POLİTİKASI

*TURKEY'S TRANSCAUCASIAN POLICY IN THE LIGHT OF HISTORICAL
REALITY*

Levent ÜNAL..... 555

TRABZON'DA YOK OLAN DOKUMA SANATI: "KETAN"

THE ART OF WEAVING DESTROYED IN TRABZON: "LINEN"

Nazmiye AYDIN..... 577

KİTAP DEĞERLENDİRME/ BOOK REVIEW

TRABZON MERKEZ VE İLÇELERİNDEKİ ÖNEMLİ TARİHİ YAPILAR

Şifa ÖZTÜRK..... 623

KİD YAYIN İLKELERİ 627

SUNUŞ

Karadeniz havzasını konu edinen Karadeniz İncelemeleri Dergisi'nin ilk sayısı 2006 yılında yayımlanmıştı. Onikinci yılını idrak eden dergimizin 26. sayısında; 11 bilimsel makale ve bir kitap değerlendirmesiyle okuyucumuzla buluşuyoruz. Bu sayıda yazı portföyümüz içinde siyasal tarihin dışında mimari ve sağlık tarihi konulu sosyal tarihin farklı yelpazelerini ilgilendiren yazılar bulacaksınız.

Bu sayının ilk makalesi, İlhan EKİNCİ'nin "*Ondokuzuncu Yüzyılda Doğu Karadeniz'de (Gümüşhane-Trabzon) Yayla Anlaşmazlıkları Ve Düşündürdükleri*" adlı yazısıdır. Bölgenin yüzyıllar öncesinden bugüne taşınan önemli bir sorununun ele alındığı makalede konar-göçer Türk yaşam biçiminin temel öğelerinden biri olan yaylalarda meydana gelen değişim ve dönüşüm ele alınmıştır. 19. yüzyılda Karadeniz'in uluslararası ticarete açılması ile sahillerde yaşanan kentleşme, iç ve dış göçler, âyan nüfuzu gibi Osmanlı Devleti'nin maruz kaldığı sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelerin yaylalar üzerine yaşanan tartışmaları nasıl şekillendirdiği üzerinde durulmuştur.

Mesut ÇAPA, "*Pontusçu Çetelerle Mücadele Günlerinde Dâhiliye Vekili Fethi (Okyar) Bey'in Karadeniz Gezisi (28 Ocak-25 Mart 1922)*" adlı yazısında Milli Mücadele döneminin en önemli sorunlarından birini ele almıştır. Bilindiği gibi, Mondros Mütarekesi'nden sonraki süreçte Doğu Karadeniz'de bağımsız bir devlet kurmak için İtilaf Devletleri nezdinde yürüttükleri siyasi faaliyetlerin yanı sıra uluslararası kamuoyunu yanlarına çekmek amacıyla Yunanistan, Fener Patrikhanesi ve Pontus cemiyetleri tarafından tarihsel gerçeklerin tahrifine dayanan çok sayıda propaganda kitabı üretilmişti. Bu makalede dönemin Başbakanı Fethi (Okyar) Bey'in 28 Ocak-25 Mart 1922 tarihleri arasında bölgeye yaptığı gezi ve bu gezinin ayrıntıları irdelenmiştir.

Nedim İPEK, "*Osmanlı'da Sürgün: Trabzon Örneği*" adlı yazısında, Osmanlı Devleti'nde kamu güvenliğini sağlamak üzere başvuru cezalandırma yöntemlerinden biri olan sürgünü ele almış ve bunun Trabzon boyutunu irdelenmiştir. Arşiv belgeleri ışığında Nablus, Trablusgarp ve Balkanlarda ikamet eden şahıslardan sürgün cezası alanların Trabzon'a sürgünlerinin izini süren İpek, Trabzon'dan, aralarında voyvodaların da bulunduğu başka mahallere sürgünlerin öykülerine de ışık tutmuştur.

İbrahim TELLİOĞLU, "*Trabzon Kültür Tarihi Açısından Tonya ve Çevresi*" başlıklı yazısında, tarih boyunca çok çeşitli topluluklara evsahipliği yapmış Trabzon'un kültürel dokusunun şekillenmesine değinmektedir. Konuyu Türk hakimiyeti öncesi ve sonrası olarak iki ayrı kategoride ele alan yazar, iskana açılan yörelerin ilkinde Rum-Ortodok, ikincisinde Türk-İslam kültürünün hakim olduğunu, Tonya'nın da bu ikinci grupta incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Veysel USTA, "*Şehzade Süleyman'ın (Kanuni) Trabzon'da Doğduğu Ev Meselesi*" adlı yazısında, dönem kayıtlarından hareketle Şehzade Yavuz Sultan Selim'in valiliği sırasında Trabzon'da dünyaya gelen Şehzade Süleyman'ın doğduğu saray/konak hakkında bir değerlendirme yapmaktadır.

Ayşegül KUŞ, "*The Projections Of The English Politics In The Caucasia/Central Asia And The Black Sea Against The Russian Expansions In The 19th Century In The Works Of Edmund Spencer*" adlı İngilizce makalesinde; Kafkasya, Orta Asya ve Karadeniz'de Rus yayılmacılığına karşı İngiliz siyasetini irdelenmektedir. Batılı seyyahlara göre 19. yüzyılda Kafkasya'nın durumu konusunda uzman olan yazar bu makalede, İngiliz seyyah Edmund Spencer'in üç eserinden yola çıkarak İngiltere'nin Kafkasya politikasının izini sürmektedir.

Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA, "*Fransız Epidemiyolog Antoine Fauvel'ye Göre*

1849'da Karadeniz Karantinaları" adlı yazısında 19. yüzyılın insan yaşamı konusunda en canalicı sorunlarından birine, salgın hastalıklarla mücadelede değinmektedir. Deniz ulaşımının yaygınlaşmasının yarattığı önemli sorunlardan biri olan kolera ve veba gibi salgın hastalıklarla mücadele için Osmanlı'da 1838'de kurulan Meclis-i Tahaffuz'un Fransa delegesi olan Antoine Fauvel tarafından Doğu Karadeniz karantinalarının denetlenmesi için Temmuz 1849'da çıktığı yolculukta hazırladığı rapor, Osmanlı karantina birimlerinin durumlarına ışık tutacak veriler sunmaktadır.

Özgür YILMAZ, "1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rusların Trabzon Ve Akçaabat Saldırılarına Dair Bazı Yeni Bilgiler" adlı yazısı ile bu zamana kadar yerli literatürde izine rastlamadığımız Rusların Trabzon'a yapmak istedikleri ilk çıkarma hareketine dair yeni bilgiler vermektedir. Yılmaz, Trabzon'da görev yapan dönemin Fransız Konsolosu Dupré'nin elçiliğe sunduğu raporlardan yola çıkarak Türk literatüründe Sargana çıkarması olarak yer bulan Rusların 1810 tarihinde Trabzon'un Akçaabat kazasının batısındaki Sargana mevkiine çıkarma yapma girişiminin, aslında 1806'da başlatılan hareketin devamı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bahar KÜÇÜK KARAKAŞ ve Aysun AYDIN ÖKSÜZ, "Trabzon Kenti Mimarları Üzerine Kantitatif Bir Değerlendirme (1963-2014)" adlı yazılarında, kurulduğu 1963 yılı ile 2014 yılları arasındaki üyeleri, bunların cinsiyetleri ve mezun oldukları okullar bağlamında Trabzon Mimarlar Odası'nı ele almaktadır. Mimarlık mesleğinin Trabzon'daki elli yıllık tarihini hem Türkiye hem de Trabzon mimarlık ortamı ve koşulları bağlamında değerlendiren yazı; 1972, 1993 ve 2010 yıllarının serbest mimarlık ortamı, mesleğe dair cinsiyet algısı ve kente duyulan aidiyet bağlamında önemli referanslar sunması bakımından dönüm noktaları oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Ülkü KÖKSAL, "II. Meşrutiyet Döneminde Trabzon'da Dernek Faaliyetleri" adlı yazıda, Osmanlı'da Tanzimat'la başlayan dernekleşme hareketinin, yasal kısıtlamaların kaldırıldığı II. Meşrutiyet'le sosyal ve kültürel açıdan toplumsal yaşamın merkezine taşınması sürecini ele almaktadır. Bu dönemin en hareketli merkezlerinden biri olan Trabzon'da kurulan çok sayıda derneğin konu edinildiği yazıda, kuruluş süreçlerinden kurucularına, yaptıkları faaliyetlerden toplumsal karşılıklarına değin oldukça ilginç tespit ve bulgular ortaya konulmuştur. Yazı, Trabzon'un yüz yıllık süreçteki toplumsal değişimine ve bu değişimin aktörlerine dair verdiği bilgiler açısından oldukça dikkat çekici niteliktedir.

Levent ÜNAL "Tarihsel Gerçeklik Işığında Türkiye'nin Transkafkasya Politikası" adlı yazıda, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki süreçte istikrarsız bölge olan Güney Kafkasya'nın durumunu ele almıştır. İstikrarsızlığın iç ve dış nedenlerden kaynaklandığını, ancak bölgenin sahip olduğu zengin yer altı ve yerüstü kaynaklarının küresel güçlerin bölge üzerindeki politikalarını yoğunlaştırmasına neden olduğunu belirten yazar, istikrarın sağlanması ve refahın artırılması için Türkiye'nin kısa ve orta vadede neler yapabileceğine ışık tutmaktadır.

Nazmiye AYDIN, "Trabzon'da Yok Olan Dokuma Sanatı: Ketan" adlı yazısında, bir iktisadi faaliyet metası olduğu kadar aynı zamanda bir sanat dalının da konusunu oluşturan kendir menşeli yöresel dokuma üzerinde durmaktadır. Günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarından biri olan ketanın tarladan fanilaya kadarki yolculuğunu sözlü tarih çalışmasıyla ortaya koyan Aydın, sandıklarda kalan nadir örneklerden hareketle ürün çizimlerini yaparak tanıttığı gibi yöresel üretimin canlandırılabilmesi için yeni önerilerde de bulunmuştur.

Dergimizin 26. sayısı Karadeniz bölgesiyle ilgili yeni bir yayının tanıtım yazısıyla son bulmaktadır. Şifa ÖZTÜRK'ün yazısı Haşim Karpuz'un Trabzon Merkez ve İlçelerindeki Önemli Tarihi Yapılar adlı kitabını değerlendirmektedir.